

UDK 351.758.1:711.426
COBISS.SR-ID: 159705865
DOI: <http://10.5937/UBUR24135L>

Anja Ljujić*

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Emilija Jović

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Jovana Stefanović

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Milan Risić

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Eva Vaništa Lazarević

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Jelena Marić

Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Megadogađaji – izazovi urbane sigurnosti

SAŽETAK

Razvoj megadogađaja kao sredstva otvaranja grada prema svetu dovodi do nastanka sportskih megadogađaja u programskom aspektu, a posledice na grad u prostornom smislu predstavljaju intenzivne i masovne transformacije urbanih poteza. Ove transformacije podrazumevaju razvoj urbanih teritorija i generisane su različitim internim i eksternim uticajima. Pojam megadogađaj obuhvata širok obim manifestacija, a u kontekstu rada posmatran je fenomen sportskih događaja velikih razmera, međunarodnog

* 41003@m@arh.bg.ac; emilija.jovic@arh.bg.ac.rs; jovana.stefanovic@arh.bg.ac.rs; milan.ristic@arh.bg.ac.rs; eva@arh.bg.ac.rs; jelena.maric@arh.bg.ac.rs

i privremenog karaktera, koji zbog svojih dimenzija zahtevaju značajnu modifikaciju infrastrukture i izgradnju novih prostornih struktura, najčešće u zoni periferije grada. Privremeno redefinisane pejzaža periferije dovodi do rapidnog razvoja te teritorije, efemerne tranzicije i indukovane centralizacije, odnosno ad hoc transformaciju liminalne teritorije u izgrađenu megastrukturu koja odgovara kratkoročnim potrebama planiranog megadogađaja. U raskoraku između veštačkog urbanog i prirodnog perifernog – dolazi do kolizije dve strukture koje treba da uspostave suživot, a posledično i do potencijalnih pretnji po integritet periferije, koja, iako slabijeg urbaniteta, predstavlja sastavni element ekosistema grada. U tom kontekstu, postavlja se pitanje koje posledice izazivaju strukture izgrađene u svrhu realizacije megadogađaja nakon njihove upotrebe? Na koji način se artikulišu uticaji ovih transformacija na bezbednosni sistem teritorije u kontekstu održivosti, ekonomskog aspekta, ali i fizičke bezbednosti? Težište rada fokusirano je na sagledavanje rezilijentnosti periferije, kao i detektovanje opasnosti efemernih tranzicija. Cilj istraživanja je uspostavljanje veze između periferije i urbane pojavnosti efemernih tranzicija. U istraživanju su analizirani relevantni primeri projekata realizovanih u perifernim kontekstima gradova u svrhu megadogađaja, kroz sagledavanje različitih pristupa planiranja takvih projekata, u vidu privremenih paviljonskih struktura, ponovno upotrebljive infrastrukturne mreže ili tipoloških transformacija izgrađenih prostora. Rad promatra integraciju odabranih primera u zatečeni kontekst, doprinos dugoročnom razvoju istog, kao i aspekt bezbednosti struktura koje ulogu u životu prostora nastavljaju nakon svoje jednokratne namene.

KLJUČNE REČI: *urbani razvoj, efemerne teritorije, megadogađaj, periferijalnost, rezilijentnost periferije*

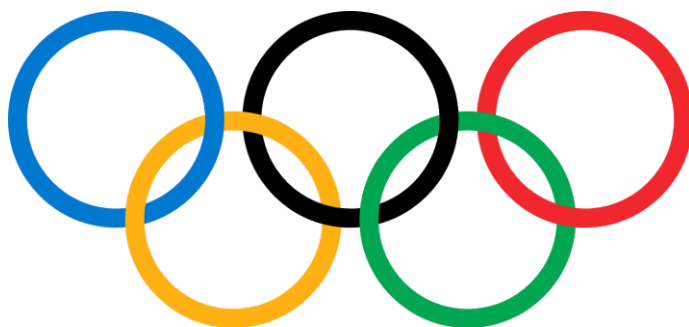
UVOD

U ovom radu istražen je fenomen megadogađaja u savremenom gradu, u kontekstu urbane bezbednosti. Širi okvir, tema *urbane bezbednosti*, tumači se kao mehanizam politika i strategija koje obebeđuju imovinu i infrastrukturu, kontrolišu pretnje i unapređuju urbanu sigurnost. Polazeći od tog tematskog okvira, istraživanje fokus usmerava ka temi *urbane sigurnosti*, radi sagledavanja specifične teme koja nadilazi fizičke aspekte pretpostavljene temom bezbednosti. Konkretno, urbana bezbednost u ovom radu biće posmatrana kroz koncept urbane sigurnosti iz ugla lokalnog stanovništva, definisane kao *osećaj, percepcija, ukupni utisak o sigurnosti i zagarantovanog prava na stanovanje*. Polazeći od prethodno ustanovljenih izazova koje megadogađaji predstavljaju za grad, ovaj rad problematizuje

megadogađaj u kontekstu bližem čoveku. Taj kontekst prepoznaje se kao *susedstvo* – okruženje lokalnog stanovništva. U radu su sagleđani transformativni uticaji megadogađaja na prostorni kontekst susedstva koji remete dinamiku funkcionisanja prostora i tokova u njemu, čime se ugrožava funkcija stanovanja. Megadogađaji koji su predmet istraživanja odnose se na *sportske* megadogađaje koji su prepoznati kao najtransformativniji urbani projekti.

U radu će pre svega biti dat teorijski i istorijski kontekst u kojem je istraživanje izvršeno, biće definisan metod istraživanja i selekcija primera. Rezultati analize primera po relevantnim aspektima će biti deo diskusije, na osnovu koje će biti formiran zaključak. Ovaj rad metodološki postavlja u jednu istraživačku ravan više različitih gradova, u pokušaju da doprinese globalnoj temi razumevanja savremenog grada. Na globalnom nivou, gradovi se posmatraju u okviru ekonomskih kategorija, stepena razvijenosti i drugih geopolitičkih prilika. Sa druge strane, istražuje se prostor za komparativnu analizu tih različito klasifikovanih gradova, posebno u kontekstu globalizacije i međunarodnih aktivnosti koje ih povezuju. Rad doprinosi razmišljanju o poziciji stanovanja u gradu kroz različita urbana iskustva.

Slika 1. Logo Olimpijskih igara: simbol sportskih megadogađaja koji su predmet istraživanja

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Olympic_Games

Slika 2. Logo FIFA Svetskog kupa u Brazilu 2014: simbol sportskih megadogađaja koji su predmet istraživanja

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/2014_FIFA_World_Cup

TEORIJSKI I ISTORIJSKI KONTEKST ISTRAŽIVANJA

Teritorijalne transformacije XX veka bile su primarno pospešene industrijskim razvojem gradova, dok se takve transformacije u XXI veku povezuju sa projektima megadogađaja, kao ultimativnim katalizatorom velikih urbanih promena. Razvoj se u tom kontekstu može posmatrati kroz *lokalnu* i *globalnu* poziciju (Della Sala, 2022). Na globalnom nivou, gradovi se nadmeću za ulogu domaćina sportskog ili kulturnog megadogađaja. Od trenutka kandidature za tu ulogu gradovi podležu velikom transformativnom procesu, koji na sveobuhvatnom nivou ima za cilj da unapredi grad, kao i sliku tog grada koja se plasira svetu. Posledično, uspostavljaju se saradnje i ulažu velike investicije inostranih korporacija koje načelno pravdaju sve prethodno podnesene žrtve zarad veće opšte dobrobiti (Kearns, Philo, 1993). Nasuprot tome, sve faze, od planiranja, organizacije i sprovođenja megadogađaja, drastično utiču na svakodnevni život u gradu, pogotovo u zonama u kojima se događaj odvija. U tom smislu, specifičnost megadogađaja je u važnosti istog za globalni nivo, i, paralelno, umešanosti globalnog u jedno lokalno pitanje – proces tokom kojeg *odabrano mesto postaje opšte mesto* (Dansero, 2014). Megadogađaj utiče na ukupnu privrednu aktivnost zemlje domaćina, organizuje se u jednom odabranom gradu, a praćen je globalnom medijskom pažnjom. Danas, kada je globalna umreženost postala

imperativ, ogroman priliv ljudi, posebno tokom sportskih megadogađaja, objašnjava razmeru infrastrukturnih projekata koji se razvijaju kako bi ispratili masovnu efemernu tranziciju.

Fokus rada usmeren je na sportske megadogađaje, a istorijski razvoj ukazuje na jasnu faznost u razvoju projekata, počev od Pariza 1924. godine i minimalnih infrastrukturnih intervencija, a potom i Tokija 1964, jednog sveobuhvatnog projekta koji je uključivao razvoj svih funkcija i desetogodišnji plan urbanog razvoja (Della Sala, 2022). Tokom sedamdesetih godina, u Montrealu i Moskvi sprovedeni su projekti čiji je primarni fokus bio na *stambenim* projektima i infrastrukturnoj rekonfiguraciji (Della Sala, 2022). U sledećoj fazi, primeri Barselone i Atine prikazuju projekte *urbane obnove* i razvoja velikih razmera – transformacija postindustrijskog grada Barselone. Od devedesetih godina prošlog veka postaje sve češći slučaj kada gradovi u krizi postaju domaćini različitih megadogađaja. Početkom XXI veka u Sidneju nastaju projekti koji implementiraju nove koncepte, *aspekte održivosti* i baziraju se na obnovi napuštenih teritorija (Della Sala, 2022).

Dosadašnja istraživanja uticaja i izazova megadogađaja upućuju na opšti *problem implementacije* novih, ekstenzivnih infrastrukturnih projekata u postojeće fizičke strukture. Novoprojektovane strukture se identifikuju kao *efemerni grad* – autonomne jedinice koje projektuju sopstvene vrednosti – spektakl i estetika dobijaju primat u odnosu na integraciju u urbano tkivo i funkciju (Zukin, 1991). Fizičke strukture koje ostanu nakon megadogađaja postaju aktivno i dinamično nasleđe gradova domaćina. Ispitivanja nasleđa megadogađaja su ishodovala klasifikaciju stepena uticaja i fizičkih transformacija gradova (Essex & Chalkey, 1988).

MATERIJALI I PRIMENJENE METODE ISTRAŽIVANJA

Uzimajući u obzir da je megadogađaj globalni fenomen i relaciona intervencija, istraživanje je sprovedeno primenom hibridne metodologije, kvalitativne analize studije slučaja služeći se *komparativnom i interpretativnom analizom*. Korišćena metodologija poziva se na teoriju razvijenu šezdesetih godina od strane sociologa Bernija G. Gaslera i Anselma L. Strausa, koja se zasniva na razvoju teorija direktno iz prikupljenih i obrađenih podataka, umesto unapred

postavljenih hipoteza. Podaci prikupljeni tokom istraživanja se sistematizuju radi identifikacije ključnih tema, faktora i njihovih veza koji utiču na urbanu sigurnost. Proučavaju se postojeće studije kako bi se identifikovali šabloni i odnosi koji se ne mogu uspostaviti posmatranjem pojedinačnih slučajeva.

U tom kontekstu, primeri su selektovani uzimajući u obzir različite geografske položaje, obim i vrstu događaja u kategoriji sportskih megadogađaja. Pozivajući se na prethodna istraživanja, rad primenjuje metod uzorkovanja 'most different cities' (Robinson, 2011), koji nam daje mogućnost da prepoznamo ponovljene uticaje. Selektovani su primeri sportskih megadogađaja održanih u periodu između 2010. i 2014. godine, koji su sa sobom nosili značajne transformativne projekte, ad hoc planiranje urbanog razvoja. Selekcija primera za analizu ishodovala je odabirom sledećih slučajeva: **Olimpijske igre u Londonu 2012. godine, Zimske olimpijske igre u Sočiju 2014. godine, Komonvelt igre u Glazgovu 2014. godine i FIFA Svetski kup u Rio de Žaneiru 2014. godine i Olimpijske igre 2016. godine.** Vremenski okvir u koji je postavljeno istraživanje odnosi se na period između 2004. i 2019. godine. Pomenuti okvir se odnosi na proces od kandidature grada za domaćina događaja pa sve do finalizacije tih projekata nakon održavanja događaja. Obuhvata prve dve decenije XXI veka i sagledava relativno ujednačen globalni kontekst do početka pandemije 2020. godine, koja samostalno u potpunosti transformiše kontekst gradova.

Na urbanu sigurnost, u kontekstu megadogađaja, utiče veći broj činilaca. U sledećoj fazi definisanja metodologije odabrana su 3 aspekta urbane sigurnosti relevantnih u odnosu na selektovane primere i predmet istraživanja. Kriterijumi prema kojima su selektovani specifični aspekti sigurnosti kroz koje su primeri analizirani su: (1) proces mora biti u direktnoj vezi sa temom stanovanja, posmatrano iz ugla lokalnog stanovništva; (2) aspekt mora imati direktne posledice na fizički prostor – susedstvo; (3) aspekt se mora odnositi na jednu od tri faze razvoja – pre, tokom ili posle megadogađaja.

Odabrani relevantni aspekti urbane sigurnosti su: (1) *raseljavanje stanovništva*; (2) *sekuritizacija*; (3) *promene na tržištu nekretnina*.

Svaki od aspekata analiziran je kroz prethodna iskustva ranije organizovanih manifestacija. Na osnovu saznanja, koja dolaze iz obrade različitih primera, uspostavili smo vrednosne reference koje se tiču procene urbane sigurnosti, stanovanja u kontekstu susedstva.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Društveno i ekonomsko uređenje odabranih primera

U socijalno-političkom smislu, primer Komonvelt igara u Glazgovu smešten je u kontekst demokratski uređene zemlje sa razvijenom ekonomijom uslovljenom potrebama tržišta, vrlo slično primeru Olimpijskih igara u *Londonu*. London, za sebe, primer je veoma razvijenog grada sa značajnim kapacitetima i mogućnostima za razvoj (Müller, Gaffney, 2018). Sa druge strane, Olimpijske igre u Sočiju prikazuju kontekst Rusije i državnog uređenja koji je pretežno autoritarnog karaktera, u kojem država igra ključnu ulogu u urbanom razvoju (Müller, Gaffney, 2018). Na kraju, na primeru *Brazila* prikazani su sasvim drugačiji socio-ekonomski uslovi tesno povezani sa ograničeno demokratskim državnim uređenjem, koje obuhvata kompleksan odnos javnog sektora, privatnog preduzetništva i izazova u socijalnoj inkluziji (Müller, Gaffney, 2018).

Aspekt raseljavanja stanovništva

Potencijalni problemi koji se inicijalno javljaju vezani su za period koji je od samog događaja distanciran i do nekoliko godina. Aplikacija grada ili države za određeni megadogađaj ishodi akcione planove, izradu planske dokumentacije i razradu strategija, a raseljavanje stanovništva često bude posledica istih. U slučaju organizacije Komonvelt igara u *Glazgovu*, zbog izgradnje objekata namenjenog sportskim događajima, ali i revitalizacije rezidencijalne arhitekture u lokalnu, dogodila su se prinudna preseljenja stanovništva. Raseljavanje je imalo više oblika: građani su (1) privremeno iseljavani zbog adaptacije objekata u kojima žive u novi urbani kontekst; (2) trajno iseljavani zbog prenamene objekata ili rušenja; (3) građani su pod indirektnim pritiskom kompanija samostalno donosili odluku da se trajno ili privremeno isele (Clark, Kearns, Cleland, 2016). Drugi, radikalniji primer jeste raseljavanje koje je bilo posledica izgradnje infrastrukture za Olimpijske igre 2016. godine u *Rio de Žaneiru*. Zbog specifičnog regulativnog i pravnog konteksta Brazila, stanovništvo naselja Vila Autodoromo prisiljeno je na iseljavanje (1) donošenjem dekreta i uredbi; (2) intervencijama policije ili drugih državnih snaga; (3) infrastrukturnim prekidima – ukidanjem dotoka vode i struje, blokiranjem internih saobraćajnica... (Gaffney, 2015). Soči je pretrpeo značajne urbanističke promene zarad izradnje infrastru-

kture za Zimske olimpijske igre 2014. godine, i tom prilikom je raseljeno približno 800 stanovnika (Wurster, 2015). Tokom priprema za Olimpijske igre u *Londonu* 2012. godine značajan broj stanovnika bio je prinudno iseljen, kako bi se oslobodio prostor za izgradnju Olimpijskog parka. Ovaj proces, nazvan "decanting", podrazumevao je relokaciju zajednica iz oblasti East Enda. Dok su vlasti tvrdile da će revitalizacija doneti korist lokalnim zajednicama, mnogi iseljeni stanovnici izrazili su nezadovoljstvo, jer su bili prinuđeni da se presele u druge delove grada, često u manje povoljne uslove. Istraživanja pokazuju da su iseljenja izazvala stres i nesigurnost kod pogođenih porodica, koje su doživele gubitak osećaja pripadnosti i zajedništva (Burnstock, 2014).

Aspekt sekuritizacije

Sekuritizacija je termin koji se odnosi na procese koji imaju bezbednosni aspekt i utiču na fizički prostor susedstva. Mere koje se uvode neposredno pred megadogađaj i koje su na snazi za vreme trajanja gotovo uvek utiču na lokalno stanovništvo. Rezultati istraživanja na području *Glazgova* vezuju se za remećenje svakodnevnog života građana. Ispitanici su isticali mere kao što su policijski čas, ograničenja u pristupu pojedinim delovima susedstva i ograničenja u načinu kretanja – zabrana vozilima (Clark, Kearns, Cleland, 2016). Sekuritizacija Olimpijskih igara u *Riju de Žaneiru* podrazumevala je uvođenje 24-satnog nadzora nad značajnim turističkim mestima, kao što je statua Hristosa Spasitelja, zajedno sa pojačanim prisustvom policije u favelama, gde su oružani obračuni učestali. Ključne tačke sekuritizacije tokom Olimpijskih igara u Riju obuhvataju povećano prisustvo policije na svim značajnim pozicijama, pri čemu je angažovano 13.700 pripadnika vojske i policije svakog dana, uz dodatne specijalizovane timove za kontrolu gužve i identifikaciju terorističkih pretnji. Takođe, uvedena je i tehnološka podrška kroz korišćenje nadzornih balona. Policija je takođe vršila kontrolu nad protestnim okupljanjima (Barnes, 2016).

Na primeru Rusije uspostavljena je kontrolisana zona oko mesta održavanja Olimpijskih igara u *Sočiju*. Restrikcije i kontrole su vršene nad ljudima koji su ulazili ili izlazili iz ove zone. Povećana je kontrola nad objektima i pristupnom transportnom infrastrukturom, kao i javnim objektima u ovoj oblasti (Nichol, et al., 2014). Angažovane su profesionalne bezbednosne snage, uključujući vojne jedinice sa iskustvom u borbi protiv terorizma, uz primenu savremenih

tehnologija kao što su bespilotne letelice i video nadzor, radi zaštite od potencijalnih napada. Uvedeni su zakoni koji otežavaju javne proteste i povećavaju kazne za neovlašćene demonstracije, čime su težili pročišćavanju slike grada (Gorenburg, 2013). Ove mere ukazuju na to da sekuritizacija u Sočiju nije izvršena samo u svrhu fizičke zaštite posetilaca i lokalnog stanovništva tokom Olimpijskih igara, već i šireg uticaja na svakodnevni život građana i njihova prava.

Sekuritizacija tokom velikih događaja, kao što su Olimpijske igre u *Londonu*, uključuje niz mera koje transformišu lokalnu sredinu u strogo kontrolisanu zonu. Radi zaštite javnosti i projekcije pozitivne slike grada, zabeležene su bezbednosne mere, kao što su električne ograde, prisustvo vojnih aviona i helikoptera i pojačan digitalni nadzor (Clark, Kearns, Cleland, 2016). Intenzivna militarizacija i nadzor ograničavaju slobodu kretanja lokalnog stanovništva i izazivaju osećaj straha, naročito među marginalizovanim grupama koje su često izložene dodatnim represivnim merama. Pred sam megadogađaj u Londonu 2012. godine kod građana je postojala sumnja da će vlasti na adekvatan način sprovesti mere prevencije. Ipak, istraživanja su pokazala da su procesi sekuritizacije pozitivno uticali na lokalno stanovništvo – stanovnici su stekli utisak da je grad bezbedniji nego inače. Pored subjektivnog osećaja koji je meren anketiranjem, stopa kriminala je za 25% smanjena u odnosu na isti vremenski period godinu dana ranije (George, Mawby, 2013).

Promene na tržištu nekretnina

Ono čime ovaj aspekt sagledavanja rezultuje lako u sprezi je sa problemom raseljavanja. Iako ovaj aspekt rezultuje promenom strukture stanovništva u jednom susedstvu, ovo je proces čije su posledice osetne nakon megadogađaja. U slučaju *Londona* i *Sočija* relevantni su podaci već navedeni kao deo aspekta raseljavanja, gde rast nekretnina služi kao jedna od latentnih politika raseljavanja stanovništva.

U slučaju *Glazgova*, iako je nakon obnove naselja zadržan procenat objekata namenjenih socijalnom stanovanju, stanarine i porezi su porasli kako bi se opravdalo ekonomsko ulaganje, zbog čega određeni broj stanovnika nije bio u mogućnosti da se vrati u svoja susedstva. Takođe, napravljena je velika razlika u kvalitetu novog stanovanja i revitalizaciji postojećeg, što je narušilo društvenu koheziju i postavilo latent narativ prema stanovnicima do tada neatraktivnog susedstva (Clark, Kearns, Cleland, 2016).

Olimpijske igre i Svetski fudbalski kup bili su katalizatori za promene na tržištu nekretnina u *Rio de Žaneiru*. Najistaknutiji primer bio je projekat Porto Maravilha; prvobitna namera bila je revitalizacija luke, ali se kasnije ispostavilo da su megadogađaji poslužili kao izgovor za privatizaciju javnih površina, kao i izgradnju rezidencijalnih kompleksa čija je cena na tržištu bila znatno veća od cene nekretnina koje su se nalazile u tom urbanom kontekstu pre 2013. godine. Život u takvom susedstvu je za veoma kratko vreme postao skuplji, društvena segregacija sve prisutnija, što je rezultovalo povlačenjem marginalizovanih socijalnih grupacija. Zbog loših uslova, lokalno stanovništvo je pristajalo na prodaju nekretnine za manju vrednost i iseljavalo se u druge delove grada (Gaffney, 2015).

DISKUSIJA

Iako su posmatrani primeri locirani u različitim kontekstima, analiza ukazuje na sličnosti koje su prisutne kroz analizirane aspekte. U svakom analiziranom slučaju megadogađaji su predstavljeni kao katalizator promene i razvoja. Međutim, projekti koji su u direktnoj vezi sa njima mogu uzeti primat u domenu finansiranja i ukupnih prioriteta grada. Ovakav pristup može imati negativne posledice kada su zapostavljeni ostali projekti koji imaju veliku važnost za grad i život u njemu. Problem prisilnog raseljavanja postoji i sam po sebi je jasan signal da je u čestim slučajevima nedostatak zakonom zagarantovanog stanovanja doveden u pitanje. Osim radikalnih procesa, prisutni su i latentni narativi koji za posledicu imaju restrukturiranje stanovništva u okviru susedstva koje je u vezi sa megadogađajem. Ovakva nasilna politika je prisutna bez obzira na društveno i ekonomsko uređenje države. U demokratski orijentisanim državama se kompleksniji zakonski okvir koristi za vršenje nedemokratske politike, i u njima su latentni procesi značajniji. U državama sa slabijim demokratskim karakteristikama direktno se primenjuju procesi iseljavanja.

Ekstenzivni projekti unapređenja infrastrukture, koja povezuje periferne i nedovoljno razvijene delove grada sa centrom i aerodromom, dovode do potpunih fizičkih transformacija grada koji su, iako nisu direktno uticali na individualno stanovanje, proizveli urbani kontekst u kojem neformalna ili naselja socijalnog stanovanja

koja su postojala do tog trenutka prestaju da budu održiva. U tom novom ambijentu, socijalne kategorije koje tu stanuju dolaze u opasnost od izopštavanja iz tih novoprojektovanih urbanih sredina. Elitizacija određenih zona, koje su prethodno pripadale periferiji, dovodi do velikih promena u tokovima života ljudi koji su tu stanovali, pa samim tim do slabo kontrolisanih i neplaniranih procesa džentrifikacije. Elitizacija i džentrifikacija su direktno povezane sa procesima raseljavanja i varijacija tržišta nekretnina.

Za proces sekuritizacije najznačajniji aspekt koji je u svakom slučaju prisutan je obezbeđivanje događaja od terorističkih napada. Sekuritizacija, između ostalog, služi ograničavanju protestnih aktivnosti i aktivista. Kao što je navedeno za aspekt raseljavanja i u procesu sekuritizacije, postoje razlike između državnih sistema i stepena njihovog razvoja u načinu delovanja lokalnih vlasti u tretiranju susedstva u neposrednom okruženju megadogađaja. To znači da se pokazalo da evopske države na Zapadu imaju manje radikalne poteze, dok je stanovništvo u drugačijim pravnim i sistematskim kontekstima, kao što su Brazil ili Rusija, naviknuto na radikalnije metode i promene. Ipak, odnos stanovništva je direktno proporcionalan regulativnom kontekstu, što podrazumeva da će nezadovoljstvo stanovništva biti jednako prisutno u oba slučaja i da će potreba za većom participacijom građana biti identična.

ZAKLJUČAK

Odnos čoveka i prostora u kojem stanuje predstavlja složen odnos koji u vremenu i prostoru postoji kao integralni aspekt života u gradu i predstavlja kontekst susedstva. Uvođenjem novih struktura u taj kontekst dinamika tog prostora postaje trenutno, a zatim i trajno narušena. Iako različiti uslovi i konteksti, ciljevi i postojeća stanja – megadogađaj, kao globalni fenomen koji umrežava čitave tokove procesa ljudi i dešavanja, predstavlja prilično uniformnu pojavu čija kontekstualizacija izaziva iste ili slične uticaje. Sprovedeno istraživanje dokazuje da pravo na stanovanje nije uvek zagarantovano i da neočekivani tokovi gradova u kontekstu globalizacije mogu indukovati veoma velika pomeranja i tranziciju teritorija. Izazovi urbane sigurnosti odnose se na širi problem od samog megadogađaja, kada se isti instrumentalizuje za veća planska ekonomska i urbana

restrukturiranja. Iako efemernog karaktera, megadogađaj ostavlja veoma trajne posledice, fizičko nasleđe i novi karakter prostora na kojima je postojao.

Zahvalnica

Istraživanje je finansiralo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

LITERATURA

- Barnes, T. (2016, August 2). Additional security measures announced for upcoming Rio Olympics. *USA TODAY*. <https://www.usatoday.com/story/sports/olympics/rio-2016/2016/08/01/rio-olympics-additional-security/87928678/>
- Bernstock, P. (2014). Olympic Housing: A Critical Review of London 2012's Legacy. *Ashgate Publishing*, Ltd. ISBN: 9781409420057
- Clark, J., Kearns, A., & Cleland, C. (2016). Spatial scale, time and process in mega-events: The complexity of host community perspectives on neighbourhood change. *Cities*, 53, 87–97. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.01.012>
- Della Sala, V. (2022). The Olympic Villages and Olympic urban planning Analysis and evaluation of the impact on territorial and urban planning (XX-XXI centuries). *Department de Geografia*, International Co-Tutelle – Politecnico di Torino.
- Essex, S., & Chalkley, B. (1998). Olympic Games: catalyst of urban change. *Leisure Studies*, 17(3), 187–206. <https://doi.org/10.1080/026143698375123>
- George, R., & Mawby, R. I. (2013). Security at the 2012 London Olympics: Spectators' perceptions of London as a safe city. *Security Journal*, 28(1), 93–104. <https://doi.org/10.1057/sj.2013.37>
- Goldstein, M. B., Dansero, E., & Loda, M. (2014). Grandi eventi e ricomposizione dello spazio urbano: per un'agenda di ricerca in una prospettiva geografica. *Logos*, 1(24). <https://doi.org/10.12957/logos.2014.13126>

- Gorenburg, D. (2013, August 6). Sochi Olympics security measures. *PO-NARS Eurasia*. <https://www.ponarseurasia.org/sochi-olympics-security-measures/>
- Müller, M., & Gaffney, C. (2018). Comparing the urban impacts of the FIFA World Cup and Olympic Games from 2010 to 2016. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(4), 247–269. <https://doi.org/10.1177/0193723518771830>
- Nichol, J. P., Halchin, L. E., Rollins, J., Tiersky, A. L., & Woehrel, S. J. (2014). 2014 Sochi Winter Olympics: Security and Human Rights Issues. *Library of Congress*. Congressional Research Service.
- Philo, C., & Kearns, G. (1993). *Selling places: the city as cultural capital, past and present*. In Pergamon Press eBooks. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BA2180222X>
- Robinson, J. (2011). Cities in a world of cities: The comparative gesture. *International Journal of Urban and Regional Research*, 35, 1–23. doi: 10.1111/j.1468-2427.2010.00982.x
- Wurster, S. (2015). Homes for games: A filmic interpretation of Sochi 2014 and resettlement in Imeretinskaya Bay. *European Urban and Regional Studies*, 22, 210–217. doi: 10.1177/0969776413502660
- Zukin, S. 1991. University of California Press, Berkeley, CA. 326 pages. ISBN: 0-520-07221-9. \$NA. (1993). *Bulletin of Science Technology & Society*, 13(2), 115–116. <https://doi.org/10.1177/027046769301300241>

MEGAEVENTS – AFTERLIFE: THE ISSUE OF EPHEMERAL TRANSITION

SUMMARY

The development of mega-events as a means of connecting the city to the world has led to the emergence of sports mega-events in the programmatic aspect, while the spatial consequences for the city result in intense and massive transformations of urban zones. These transformations involve the development of urban areas, generated by various internal and external influences. The term “mega-event” encompasses a broad range of events, and in the context of this paper, it examines the phenomenon of large-scale sports events of an international and temporary nature, which, due to their dimensions, require significant infrastructure modifications and the construction of new spatial structures, often on the city’s periphery. Temporary redefinition of the peripheral landscape leads to the rapid development of

this territory, ephemeral transitions, and induced centralization, or ad hoc transformation of the liminal territory into a built megastructure that meets the short-term needs of the planned mega-event. The clash between artificial urban structures and the natural periphery creates a collision of two systems that must coexist, potentially threatening the integrity of the periphery, which, despite its lower level of urbanization, remains an integral part of the city's ecosystem. In this context, the question arises: What are the consequences of structures built for mega-events after their intended use? How are the impacts of these transformations articulated concerning the security system of the territory in terms of sustainability, economic impact, and physical safety? The focus of this paper is on examining the resilience of the periphery and identifying the dangers of ephemeral transitions. The aim of the research is to establish a link between the periphery and the urban phenomenon of ephemeral transitions. In this research relevant examples of projects carried out in the peripheral contexts of cities for the purpose of mega-events are analysed, observing various planning approaches for such projects, including temporary pavilion structures, reusable infrastructure networks, or typological transformations of built spaces. The paper examines the integration of selected examples into the existing context, their contribution to the long-term development of that context, and the aspect of safety of the structures that continue to play a role in the area's life after their singular purpose.

KEYWORDS: *urban development, ephemeral territories, mega-event, peripheralness, resilience of the periphery.*